

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 10.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.10.68>

УДК 338.2

*Н. В. Параниця,
к. е. н., доцент, доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3682-4979>
М. М. Теліщук,
старший викладач кафедри економічної політики та сталого розвитку,
Державний податковий університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7950-6957>
О. І. Івасюк,
здобувач вищої освіти другого магістерського рівня,
Державний податковий університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-4391-1055>*

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА РІЗНІ РІВНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

*N. Paranytsia,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor Department of
Accounting Technologies and Business Analytics, State Tax University
M. Telishchuk,
Senior lecturer of the Department of Economic Policy and Sustainable
Development, State Tax University
O. Ivasiuk,
Master of Economic Sciences,
State Tax University*

ANALYSIS OF THE INFLUENCE OF STATE TAX POLICY ON DIFFERENT LEVELS OF THE SOCIO-ECONOMIC SYSTEM

Досліджено вплив податкової політики держави на розвиток різних рівнів соціально-економічної системи України. Розглянуто дефініція "транспарентність".

Здійснено аналіз впливу податкової політики на економічний розвиток України та розробка рекомендацій щодо її покращення на основі проведеного аналізу. Проаналізовано структуру податкових надходжень до державного бюджету України.

Визначено особливості податкової політики в Україні. Вивчено тенденції розвитку системи оподаткування.

У дослідженні використано метод порівняльного аналізу для порівняння бюджетних надходжень за останні роки. Завдяки методу наукової абстракції було виділено критерій обсягу надходжень, що дозволило визначити два найважливіші податки в економіці країни – ПДВ та податок на прибуток. Також застосовано системний підхід і статистичний метод.

У статті досліджено вплив податкової політики на різні рівні соціально-економічної системи держави. Розглянуто роль податкової політики як інструмента формування державного бюджету, стимулювання економічного зростання та регулювання соціальних відносин. Важливим аспектом є роль податків у забезпеченні перерозподілу національного доходу та забезпеченні соціальної справедливості. Як зазначають науковці (Бернхейм, Грейндер), через податкову політику уряд може впливати на перерозподіл доходів, знижуючи рівень соціальної нерівності, але надмірна податкова тягарність може негативно впливати на інвестиції та споживчі витрати.

Проаналізовано вплив податкових заходів на національну економіку, бізнес-сектор та населення. Основна увага приділена проблемам надмірного податкового навантаження, яке може стримувати розвиток підприємств і зменшувати споживчу активність громадян. У статті також розглянуто необхідність податкових реформ для покращення інвестиційного клімату та стимулювання економічного розвитку. Висновки містять рекомендації щодо

вдосконалення податкової політики для досягнення стабільного економічного зростання. Надано пропозиції щодо вдосконалення податкової політики відповідно до сучасних умов.

The influence of the tax policy of the state on the development of various levels of the socio-economic system of Ukraine is studied. The definition of "transparency" is considered.

An analysis of the impact of tax policy on the economic development of Ukraine was carried out and recommendations for its improvement based on the analysis were developed. The structure of tax revenues to the state budget of Ukraine is analyzed.

The peculiarities of the tax policy in Ukraine are determined. Trends in the development of the taxation system have been studied.

The research used the method of comparative analysis to compare budget revenues in recent years. Thanks to the method of scientific abstraction, the criterion of the amount of income was selected, which allowed to determine the two most important taxes in the country's economy - VAT and income tax. A systematic approach and a statistical method are also applied.

The article examines the influence of tax policy on various levels of the socio-economic system of the state. The role of tax policy as a tool for forming the state budget, stimulating economic growth and regulating social relations is considered. An important aspect is the role of taxes in ensuring the redistribution of national income and ensuring social justice. As scientists (Bernheim, Greinder) note, through tax policy, the government can influence the redistribution of income, reducing the level of social inequality, but an excessive tax burden can negatively affect investment and consumer spending.

The impact of tax measures on the national economy, the business sector and the population is analyzed. The main attention is paid to the problems of excessive tax burden, which can restrain the development of enterprises and reduce the consumer activity of citizens. The article also discusses the need for tax

reforms to improve the investment climate and stimulate economic development. The conclusions contain recommendations for improving tax policy to achieve sustainable economic growth. Proposals for improving the tax policy in accordance with modern conditions are provided.

Ключові слова: *транспарентність, податкова політика, зведений бюджет, соціально-економічні системи, податкові надходження.*

Keywords: *transparency, tax policy, consolidated budget, socio-economic systems, tax revenues.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Податкова політика держави є одним із найважливіших інструментів, що впливає на розвиток економіки та соціальні відносини. Її роль полягає у формуванні державного бюджету, забезпеченні соціальних гарантій та стимулюванні економічного зростання. Податки формують базу для розподілу доходів між різними рівнями суспільства, впливаючи як на національну економіку в цілому, так і на окремі галузі та громадян.

На рівні загальнодержавної економіки податкова політика є важливим чинником розвитку. Правильне використання податків допомагає забезпечити стійке зростання ВВП, збільшення інвестицій та поліпшення економічних умов. З іншого боку, надмірне податкове навантаження може призвести до скорочення економічної активності, зниження рівня інвестицій та розвитку тіньової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При дослідженні впливу податкової політики держави на різні рівні соціально-економічної системи, даній проблемі приділяється значна увага з боку вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, таких вчених, як: Афонін Е.А. [1], Суший О.В. [1], Крет О.В. [2], Бержанір А.Л. [3], Chen, J. [4] та ін.

Багато науковців відзначають, що податкова політика є одним із ключових інструментів регулювання економіки, оскільки вона впливає як на макроекономічні показники, так і на мікрорівень – підприємства та домогосподарства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження впливу податкової політики держави на різні рівні соціально-економічної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податкова політика є одним з найважливіших інструментів державного регулювання економіки. Вона має значний вплив на всі аспекти життя суспільства. Тому розробка та впровадження ефективної податкової політики є одним з ключових завдань держави.

Як зазначено в звіті Державної податкової служби України на 2023 рік «Ми є повністю прозорою, сучасною та технологічною податковою службою, яка надає якісні та зручні послуги платникам, ефективно адмініструє податки, збори та платежі і виявляє нетерпимість до корупції», тому, визначимо зміст самого поняття «прозорість».

Термін "прозорість" міцно увійшов у лексикон сучасної економіки. Його широке використання пов'язане з посиленням ролі інформації в економічних процесах. Незважаючи на це, в економічній літературі існує безліч підходів до визначення цього поняття. Особливо активно дослідження прозорості ведуться в розвинених країнах.

Поняття "прозорість" за останні десятиліття набуло широкого поширення в економічній дискусії. Однак, незважаючи на це, в різних країнах та навіть у різних наукових школах існують різні підходи до його тлумачення. В Україні питання прозорості в економіці досі залишається недостатньо дослідженим і не має чіткого теоретичного обґрунтування (табл.1.).

Таблиця 1. Дефініція «транспарентність»

Автор	Характеристика поняття
Афонін Е.А., Суший О.В.	Засадна властивість політичної влади, яка забезпечує розвиток демократії, громадянського суспільства шляхом відкритості дій різних гілок влади, процедури прийняття політичних рішень та активізації суспільного контролю над діяльністю органів державної влади та управління [1].
Крет О.В.	Як відкритість, прозорість, гласність, публічність і підзвітність процесу формування, розвитку та функціонування підприємств та процесу прийняття ними рішень [2].
Бержанір А.Л.	в більшості розуміється своєчасне забезпечення доступу до надійної інформації, що відіграє важливу роль для інвесторів, акціонерів, клієнтів та держави з метою отримати вичерпне уявлення про компанію шляхом підготовки, перевірки та розкриття інформації з питань структури власності, фінансово-господарської діяльності, складу ради директорів, комітету та менеджменту, а також змін, які мають особливе значення для акціонерів та регулюючих органів на основі законодавчих норм [3].
Chen, J.	передбачає ступінь доступу інвесторів до необхідної фінансової інформації про компанію, такої як: рівень цін, глибина ринку та перевірені фінансові звіти. Прозорість допомагає зменшити невизначеність і різкі коливання цін на акції, оскільки всі учасники ринку можуть приймати важливі рішення на основі одних і тих самих даних. Інвестори аналізують фінансову звітність компанії, щоб визначити, чи варто купувати акції. Чим більше підприємства освітлюють джерела надходжень фінансових ресурсів та куди саме вони витрачають їх, тим впевненішими можуть бути інвестори щодо їхніх фундаментальних показників [4].

Джерело: побудовано авторами на основі даних [1–3].

Отже, як відмітили науковці Е.А. Афонін, О.В. Суший «транспарентність як соціальний феномен характеризує вплив інформації та медіа на механізми соціальної організації, стан поінформованості (наявність повного, достатнього та достовірного знання) щодо того чи іншого виду діяльності (її об'єктів чи результатів). Водночас існують побоювання, що надмірна відкритість соціальної системи збільшує можливості соціального конструювання контролю в різних сферах та соціальної деконструкції,

унаслідок імплозії - взаємопроникнення та змішування структур, категорій та цінностей» [1].

Розвиток соціально-економічної системи на сьогодні є однією з найгостріших проблем. В Україні вона протягом останніх років постійно підвергається негативному впливу як COVID-19, а сьогодні війна має негативний вплив на економіку в цілому.

В таких складних умовах податкова служба повинна не просто залучати частину податків на соціальні сфери, але й активно впливати на підвищення ефективності суспільного виробництва.

На рівні підприємств податкова політика впливає на фінансові результати, можливість розвитку і розширення бізнесу. Високі ставки податку на прибуток підприємств, ПДВ, а також складні процедури адміністрування податків можуть стримувати зростання підприємств і обмежувати інвестиційні можливості.

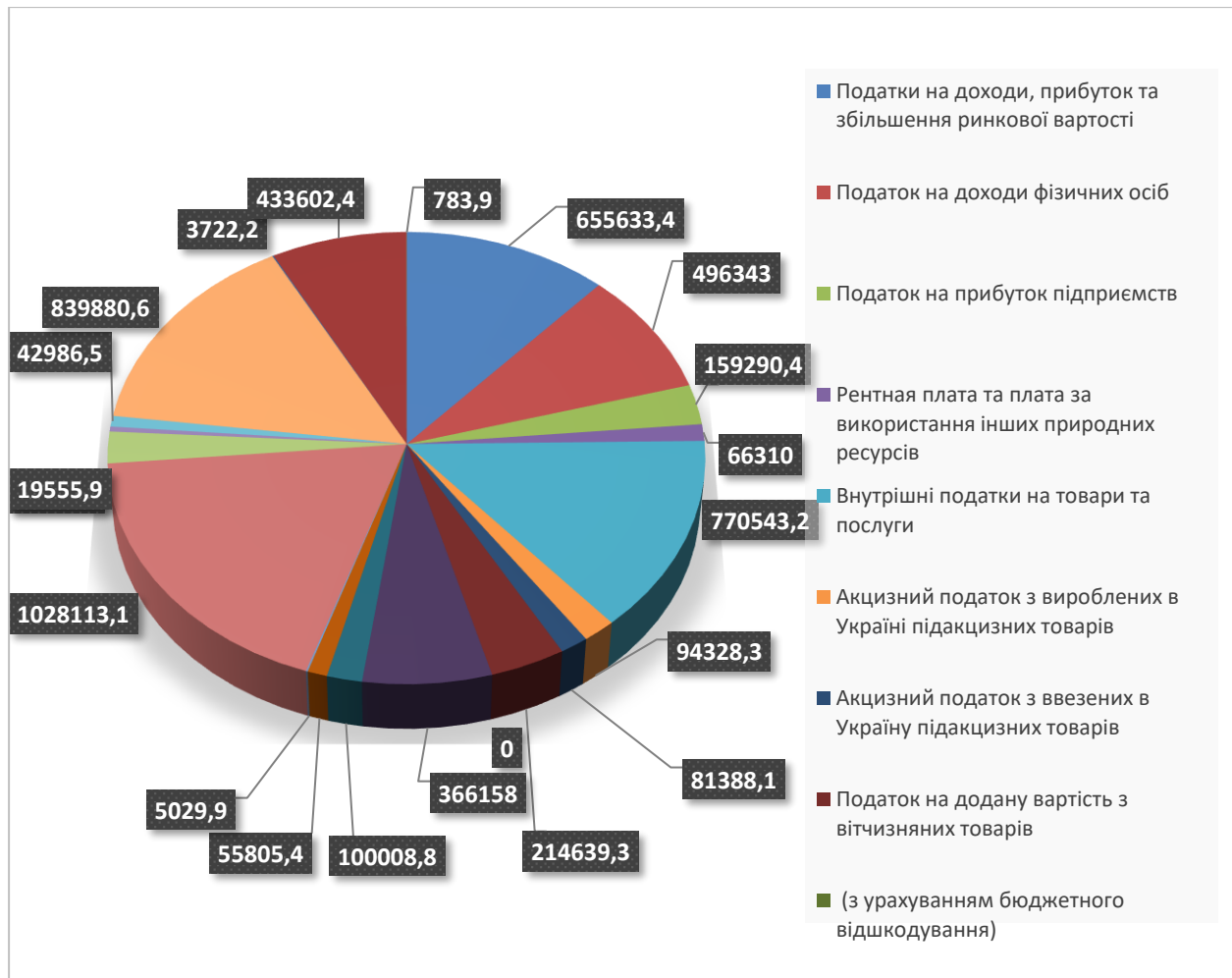
Зміни у податковому законодавстві щодо впровадження податку на виведений капітал сприятимуть розвитку підприємництва, оскільки зменшиться податковий тиск на підприємства, а стимулювання реінвестування прибутків допоможе розвивати виробничу базу.

Податкова політика також впливає на рівень життя населення. Податки на доходи фізичних осіб є важливим джерелом надходжень для державного бюджету, але вони також безпосередньо впливають на купівельну спроможність громадян. Надмірне податкове навантаження на заробітні плати може зменшувати чистий дохід населення, що призводить до скорочення споживання і зниження внутрішнього попиту.

Важливим аспектом є також податкові пільги, які надаються окремим категоріям населення, наприклад, учасникам бойових дій чи багатодітним сім'ям. Ці пільги мають на меті підтримку соціально незахищених груп, що позитивно впливає на соціальну стабільність у державі.

Аналізуючи податкові надходження до зведеного бюджету України, можна сказати, що за підсумками 2023 року вони складають 1213,6 млрд грн,

що на 122,2 млрд грн більше відповідного показника попереднього року (рис. 1) і становить 45,8 % від загальних доходів Зведеного бюджету України.

Рис. 1. Податкові надходження станом на 01.01.2024 року

Джерело: побудовано авторами на основі [5]

На соціальне забезпечення в 2023 році було виділено 33,64 % від податкових надходжень, ця сума не дозволяє забезпечити належний рівень життя всім, хто цього потребує [3].

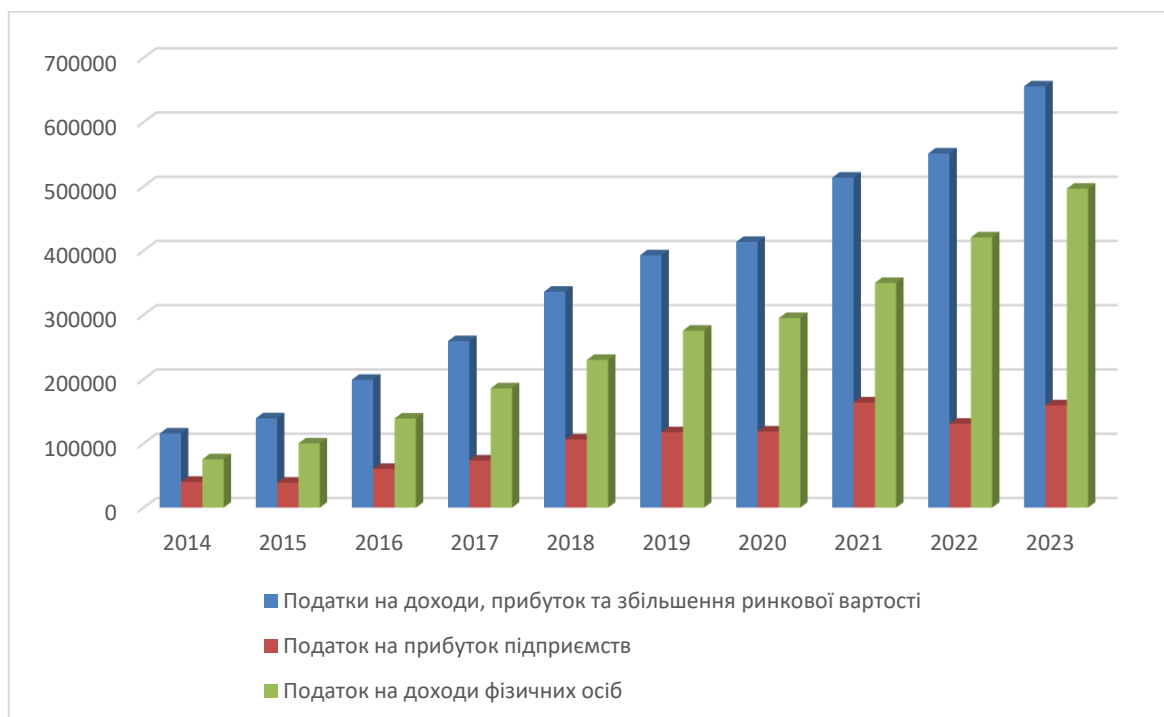
Досліджуючи вплив податкової політики на різні рівні соціально-економічної системи необхідно визначити співвідношення між податковими надходженнями та рівнем соціального розвитку.

Податкова політика є важливим інструментом впливу на всі рівні соціально-економічної системи. Вона має бути спрямована на підтримку економічного зростання, стимулювання інвестицій, захист соціально незахищених верств населення. Важливо продовжувати реформування

податкової системи, зокрема знижуючи податкове навантаження на підприємства та модернізуючи адміністрування податків, щоб мінімізувати можливості для податкових зловживань та ухилень.

Структура фінансування державних видатків зазнала суттєвих змін. Якщо раніше основним джерелом фінансування були податкові надходження, то зараз їхня частка значно скоротилася. Це свідчить про зростання залежності бюджету від інших джерел фінансування, таких як кредити та міжнародна допомога (рис.2.).

Рис. 2. Податкові надходження до Зведеного бюджету України за 2014-2023 рр, млн. грн

Джерело: побудовано авторами на основі [5]

Отже, на відміну від попередніх років, коли основним стабільним бюджетним джерелом надходжень були податкові надходження в середньому протягом тривалого періоду з 2014 року по 2021 рік вони становили 80 %, то за останні два роки це лиш – 57% [5].

Сутність податкової політики полягає у встановленні чітких правил оподаткування, які дозволяють державі ефективно мобілізувати фінансові ресурси для забезпечення функціонування державних органів, фінансування

соціальних програм, інвестицій в інфраструктуру та підтримки економічного зростання.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Як показує аналіз, податкова політика України зосереджена на оподаткуванні великих корпорацій та доходів підприємств. Проте, занадто високі ставки податків можуть знижувати мотивацію до розвитку бізнесу і призводити до податкових ухилень. Показники зведеного бюджету на 2024 рік демонструють, що більшу частину податкових надходжень становлять податки на доходи, прибуток підприємств і ПДВ. Це свідчить про значне податкове навантаження на підприємницький сектор, що може негативно впливати на загальний економічний клімат.

Звичайно для ефективного впливу податкової політики держави на різні рівні соціально-економічної системи податкова служба має дійсно стати сучасною та прозорою організацією, котра не на папері а в реальному житті зручно обслуговує платників податків, ефективно збирає податки і бореться з корупцією.

Література

1. Афонін Е.А. Транспарентність влади в контексті європейської інтеграції України. НАДУ. 2010. URL: <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/transparentnist.pdf>
2. Крет О.В. Інституалізація транспарентності державної влади : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. політ. наук : спец. 23.00.02. Чернів. нац. ун-т ім.Ю. Федьковича. Чернівці : [б. в.], 2010. 20 с.
3. Бержанір А.Л. Розвиток транспарентності соціально відповідального бізнесу в Україні. Věda a perspektivy. 2022. № 1(8). С. 231-240. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1584-2022-1\(8\)-231-240](https://doi.org/10.52058/2695-1584-2022-1(8)-231-240) [in Ukrainian].

4. Chen, J. (2021). Transparency: definition, how it works in finance, and example. Investopedia. Retrieved from <https://www.investopedia.com/terms/t/transparency.asp>.

5. Офіційний сайт МІНФІН URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/2014/>

References

1. Afonin, E.A. (2010), “Government transparency in the context of European integration of Ukraine”, *NAPA*, available at: <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/transparentnist.pdf> (Accessed 15 Sept 2024).

2. Kret O.V. (2010), “Institutionalization of transparency of state power”, Ph.D. Thesis, Cherniv. nats. un-t im. Yu. Fed'kovycha, Chernivtci, Ukraine.

3. Berzhanir, A. (2022), “Development of transparency of socially responsible business in Ukraine”, *Věda a perspektivy*, vol. 1 (8), pp. 231-240. [https://doi.org/10.52058/2695-1584-2022-1\(8\)-231-240](https://doi.org/10.52058/2695-1584-2022-1(8)-231-240) .

4. Chen, J. (2021). “Transparency: definition, how it works in finance, and example”, available at: <https://www.investopedia.com/terms/t/transparency.asp> (Accessed 15 Sept 2024).

5. Official MINFIN website (2024), available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/2014/> (Accessed 15 Sept 2024).

Стаття надійшла до редакції 02.10.2024 р.